

Mnogo župnij sem preslušil in veliko vasi prehodil in skušal sem imeti tanko uho za besedni zaklad starih možakov, ki niso bili pismeni. Ko mnogokrat kak ocenjevalec pohvali mojo slovenščino, naj ve, da se je nisem naučil v šoli. Žal mi je le premajhne pozornosti, da si nisem zapisoval imen starih hiš, gozdov, polj in pašnikov. Iz vseh zveni zgodovinsko potrjeno o davnih naših dedih, mnogokrat tudi o tujih priseljencih, ki so jih srednjeveški graščaki priklicali na našo zemljo. Kljub svoji zamudi bi rad podal nekaj drobtin iz svoje rojstne vasi in njene okolice.

Rodil sem se v vasi Dosloviče. Že kot gimnazijec sem se trudil, da bi dognal, od kod je tako vaško ime. Ni mi uspelo. Ko sem bil že v službi, mi po telefonu sporoči knjižničar Rus: »Halo! Zanimiva novica! V stari listini iz 12. stoletja sem zasledil prvotno ime vaše rojstne vasi. Reklo se ji je: Vidoslaviči.« Menda sem od veselja nad tem odkritjem kar v telefon zavriskal.

Ime Dosloviče torej razodeva, da se je v davnini semkaj naselil nekdo iz južnih krajev. V Slovencih takih priimkov ni kaj prida. Ob homatijah, ko so razna ljudstva od vzhoda (Longobardi, Obri in Madžari) vrela proti zapadu na roparske pohode, so se mnogi otimali z begom proti visoki Gorenjski. Skoznje tedaj ni bilo prida cesta in tudi gorovje jo je varovalo. Zato je bila dolina zavetna in zelo pripravna za umik pred divjimi četami v ozko Gorenjsko. Tako se dá razlagati, da se je tudi Vidoslavič ustavil v kotičku ob studencu pod Pečmi in si tam stesal dom. Bržkone ta kot ni bil nič obljuden in zemlja proti jugozahodu do Save še vsa v pušči. Za Slovence je zažarelo upanje, ko je Ljudevit Posavski skušal združiti vse Slovence in tudi Hrvate. Toda deset vojnih pohodov Frankov ga je leta 822 strlo. Ker so Franki obljudene in bogate vasi podjarmili in si ljudstva usužnjili, je bila naselitev Vidoslavičeva na to odmaknjeno puščo gotovo v miru. Krog njega pa so se kasneje začeli naseljevati Slovenci, ki so se izmikali Frankom. Tako je naraslo naselje, imenovano po prvem prihajaju Vidoslaviču — danes Dosloviče.

Stara hišna imena potrjujejo zgodovinsko resnico, da so se krog Vidoslaviča naselili zgolj Slovenci. Ime Vidoslaviča je sicer zamrlo in se danes imenuje edina, najstarejša, še lesena hiša ob studencu pri K r a l j u. Druga imena hiš, ki so vse zidane, nekatere tudi v nadstropja, so takale: Brence je odvrigel nemški »f« in iz Frenceta postal B r e n c e. K n a f e l j je ime doma, iz katerega je prišel veliki dobrotnik slovenskih dijakov, ki je ustanovil več štipendij za naše visokošolce na Dunaju. Še za moje mladosti so imeli v skrinji pri Knaflju s srebrom okovano palico tega župnika. Nekateri so mislili, da utegne biti priimek Knafelj iz staroslovenščine: gnafej — tkalec. Morda? Druga imena so: K o r e n, Š p a n e c (Županec), R o ž i č, J e š t i n (Avguštin). L a z a r je bil silno podjeten iztrebljevalec lazov, pred leti največji kmet, tudi šolan. N o v i n si je bržkone med zadnjimi postavil dom, zato Novin.

Vsi ti prvotni posestniki kmetje so potrebovali dninarjev, hlapcev, rokodelcev, pastirjev. Zato so radi dovoljevali, da so se nad vasjo v Rebru — na občinski gmajni — naselili novi prihajači. Tudi imena teh hiš mnogo povedo: Z a b o r š t n i k je prišel iz Udnega boršta, D o l e n e c iz Dolenjske, K o k r č a n iz Kokre. Kovač je bil pač zares kovač. Edini kajžar je Gros, ki ima nemško ime. Vsa ta prvotna imena imajo hiše še danes, čeprav je priimek gospodarjev pri vseh spremenjen, n. pr. Triplat, Zupan, Noč, DERNIČ itd. Prvotna hišna imena pa so zgodovinsko potrdilo o prvotnih Slovencih v Vidoslavičih.

Prav tako so se ohranila stara slovenska imena delov gorovja nad vasjo. Takoj nad pašniki — nad Rebrom — se dvigajo strme skalnate P e č i. Valvazor piše, da so bile lepo zeleno obrasle. Ker so bile občinski svet, so si hodili tja po kurjavo revni bajtarji. V čisto so posekali borovce, gabre in tudi drugo drobno grmovje. V štirinajstem stoletju je nastopilo silno deževje. Ker so v posekah korenine strohnele, se je prst z rušo vred podričnila s strmine na Reber. Peči so pokazale gola rebra. Pod Pečmi so pa nastale groblje in usedline. Te usedline imajo skupno ime K r n i č i c e. Lepo vzboklo sedlo tik pod Pečmi je dobilo ime P o d b r u n k (pod obronkom). Peš poti imajo imena: Brinvrh, Smokuški vrh in Gosjak. G o s j a k je sedlo, na obeh plateh z visokimi skalami ograjeno. Ljudstvo trdi, da so ime sedlu dale gosi, ki vsako jesen priletajo čez Karavanke in čez to sedlo na jug prezimovat. Ponoči slišijo ljudje krakanje leteče gosje jate. Ob stezi čez Gosjak stoji velikanska, gladko odkrhnjena skala — S k a v a l i c a. Imenā si ne vem razložiti. Kako je »skava« dala Skavalico (skalico)?

Tudi gorski deli, naj so zasebna ali pa skupna, srenjska last, imajo pristna slovenska imena: Okroglica, Srnik, Stara ramena, Delči (majhne parcele), Jezérca (majhni tolmuni Završnice); Zelenica (planina), Šija (ozka ovčja planina), Kališča (tolmuni). Zelo strmo in grdo pot imenujejo K o v u d r e. Kmečki očanec mi je razložil: »Kaj pomeni? Beseda pove, da ta grda pot kolesa dere in tare.« Mož ima prav. Znani sta mi le dve tujki: Ime gozda Botgovec je nemški Fichtenholz. Frata — golosek za povečanje pašnika — je laška beseda: živa meja, živi plot.

Vsa ta navedena imena so le za zgled, nikakor niso vsa izčrpana.

Za potrditev slovenske naselitve so imena orodja: kladivo, klešče, sekira, vejarica, grablje, vile, motika, žrd, opasilnica, osla, oselnik. Voz ima za vsak del slovensko ime. Kolo ima platišča, pušo, osi, obod, pesto, soro, ročice, oplen, rido, vojnice, za vola jarem, uzdo. Prav tako so do potankosti imenovani deli statev: nogalniki (pedalī), snovalnica, grablje, snutek, votek, posúkljaj, vreteno, cevi, kolovrat, sukalnik itd.

Z nemškimi graščaki so pa prišli tudi nemški rokodelci. Ti so prinesli s seboj za orodje in obleko nemška imena. Tesarsko orodje: cimaraka, puntaka, žatvaka, klanfa, čivežen — žica (Zieheisen), nagležen (priprava za zabijanje na obe plati priostrenih žebļjev), rinčahi, punčahi (čevlji na zavezavo), prej so bile le opanke in cokle. Der lange Andre je danes Logonder. Pri vseh takih imenih se zazna, kako so jih Slovenci znali prilagoditi svoji izreki. Konj je prišel v uporabo za volom, zato ima še danes vsa konjska oprema nemška imena razen sedla in madžarskega komata.

Čeprav so bili stari dedi nepismeni, so imeli občutljivo slovensko uho, zato so nemška imena orodja sicer sprejeli, pa jih po svoje za slovensko uho prilagodili. Danes ob tolikem razvoju in napredku slovenščine pa še srečamo sodobne pismarje, ki v 91 vrstah napišejo 83 tujk, celo v 83 vrstah 124 tujk. Nekaterim je všeč celo, da v govor za ljudstvo vmesijo tujke, ki jih med poslušalci niti en odstotek ne ume. Zato vsa čast jezikoslovcem, ki so pričeli resen boj zoper tak jezikovni ričet.

Za kratkočasje še tole: Vemo, da sta imeni Radovne in Radolice po starem božanstvu Radole. Učence četrtega razreda pa nas je trd nemškutar učitelj zbral na trgu pri vodnjaku. Vrh vodnjaka je bilo v barvah na kositer naslikano: kolo, poleg njega mož v kratkih hlačah in za obema nekaj hiš. Vidite, otroci, pravo ime našega mesta: Rad — Mann — Dorf = Radmannsdorf.

F. Bezljaj

O BESEDAH IN IMENIH

Vsaka beseda ne more biti toponimična baza. Žal nimamo še niti za slovenščino niti za druge slovanske jezike zbranih in pomensko analiziranih vseh tistih osnov, ki pridejo v poštev za izvedbo krajevnih, gorskih, vodnih in ledinskih imen. Ako odštejemo predсловanska imena in izvedenke iz osebnih imen, bi bilo treba po približni cenitvi računati na vsem slovenskem ozemlju z okoli 2000—2500 osnovami. To je zelo veliko, ako pomislimo, da je Miklošič v svojem klasičnem delu *Die Ortsnamen aus Appellativen* zbral za ves slovanski svet samo 789 toponimičnih baz, od katerih pa seveda pri nas ni najti vseh.

Po navadi so toponimične baze takšne besede, ki označujejo terenske formacije, lastnosti, barvo in kakovost tal, vodo, močvirje, gozd, polje, a tudi človeško delavnost ter imena živali in rastlin. Mnogo redkejša so imena, kakor n. pr. *Mitalo* (SR V—VII, 1954, 139) ali na Koroškem *Sepec*, nem. *Truttendorf* iz imena demona *sepec* »der Schap«, štaj. nemško *die Trud* (Lessiak, *Carinthia* 1922, 29). Pri vseh teh pomenskih kategorijah pa je jezik razvil bogato in pestro sinonimiko, izpolnjeno še s številnimi metaforami. Slovani sicer pri svojih imenih niso razvili toliko fantazije kakor Romani in Germani, vendar najdemo tudi pri nas takšna imena, kakor je n. pr. *Zadnja ura*, bruhalnik pri Starem trgu, od koder baje pride voda samo ob največjih povodnjih. Težko pa je opredeliti imena tipa *Póklek*, *Póklon*, *Pókoj*, *Počiválo*, *Pokorílo*, *Pekel* in podobna. Tisti, ki so do sedaj pisali o teh imenih, so se zadovoljili samo z ljudsko etimološkimi razlagami. Takšna imena najdemo tudi izven slovenskega ozemlja ter so prav gotovo stare metafore. Nekatera takšna imena lahko pojasnimo s primerjanjem v sosednih jezikih, tako n. pr. *Paradiž*, ki jih najdemo večkrat na Štajerskem in Dolenjskem (*Veliki*, *Mali Paradiž*, *Paradiže*, *Paradišče*). Vas *Paradiž* pri Laškem je omenjena že 1338 das